

2014-жылдын январь-март айлары ичинде акча-кредиттик көрсөткүчтөрдүн өзгөрүү багыты (динамикасы)

2014-жылдын январь-март айлары ичинде өлкөнүн экономикалык өсүшү (УСК маалыматтары боюнча) 5,6 пайызды түзгөн (2013-жылдын январь-март айлары ичинде – 8,8 пайыз), «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда, реалдуу ички дүң өнүм (ИДӨ) 4,9 пайыздык өсүшкө ээ болгон.

Жылдын январь-март айларында Кыргыз Республикасындагы инфляция 3,4 пайызды түзгөн (жылдык мааниде алганда – 6,3 пайыз), 2013-жылдын ушул эле мезгилинде ал 1,1 пайыз чегинде катталган эле.

2014-жылдын баш жагынан бери АКШ долларынын сомго карата расмий курсу 10,6 пайызга өсүү менен 54,4813 сомду түзгөн (2013-жылдын январь-март айлары ичинде – 1,2 пайызга өскөн).

Кароого алынып жаткан мезгил аралыгында акча базасы 7,9 пайызга кыскаруу менен 67 384,3 млн. сомду түзгөн (2013-жылдын январь-март айлары ичинде – 1,2 пайыз), анын ичинде жүгүртүүдөгү акча, башка депозиттик корпорациялардын камдары (резерв) 12,8 пайызга көбөйгөн шартта, 9,8 пайызга азайган.

Март айынын акырына карата абал боюнча акча базасынын түзүмүн төмөнкүчө мүнөздөөгө болот:

- жүгүртүүдөгү акчалардын үлүшү 90,6 пайызды түзгөн;
- башка депозиттик корпорациялардын камдарынын үлүшү 9,4 пайыз чегинде катталган.

Башка депозиттик корпорациялардын камдарынын түзүмүндө милдеттүү камдар 8,5 пайызга көбөйүү менен 5 771,6 млн. сомду түзгөн, үстөк камдар 39,4 пайызга көбөйүп, 1 203,6 млн. сомго жеткен (өткөн жылдын ушул эле мезгилинде милдеттүү камдар 0,7 пайызга, ал эми үстөк камдар 33,5 пайызга өскөн).

Акча базасынын кыскарышы негизинен Улуттук банктын операциялары менен шартталган, 2014-жылдын январь-март айлары ичинде ал акча базасын 5 656,9 млн. сомго азайткан, мында Өкмөттүн операциялары акча базасын кошумча 97,3 млн. сомго төмөндөткөн. Улуттук банктын чет өлкө валютасын 10 256,7 млн. сом суммасында сатуу боюнча жүргүзгөн валюталык интервенциялары акча базасынын өлчөмүн төмөндөткөн Улуттук банктын негизги операцияларынан болуп саналат.

Ушуну менен бирге эле 2014-жылдын январь-март айлары ичинде Улуттук банк 193,8 млн. сом суммасында алтынды сатып алуу боюнча операцияларын ишке ашырган, мында кредиттик аукциондор аркылуу берилген каражаттардын көлөмү 360,0 млн. сомду түзгөн, жүгүртүүдөгү ноталардын көлөмү - 3 564,8 млн. сом чегинде катталган.

Таза чет өлкө активдери 4,2 пайызга (же 4 207,4 млн. сомго) көбөйгөн, бул эң башкысы таза эл аралык камдардын АКШ долларынын сомго карата расмий курсунун 4,3 пайызга (4 515,4 млн. сомго) өсүшүнүн эсебинен болгон. Белгиленген курс боюнча (1 АКШ доллары – 47,0992 сом) 2014-жылдын январь-март айлары ичинде таза эл аралык камдар 5,9 пайызга (6 102,4 млн. сомго) төмөндөгөн. Чет өлкө валютасын сатуу таза эл аралык камдардын төмөндөшүнүн негизги себебинен болгон.

Дүң эл аралык камдар 2014-жылдын январь-март айлары ичинде 121,6 млн. АКШ долларына азайып, 2 118,6 млн. АКШ долларын түзгөн. Ички рынокто алтынды сатып алуу камдардын 3,7 млн. АКШ долларына өсүшүнө салым кошкон.

Таза ички активдер ушул мезгил ичинде 9 962,5 млн. сомго азайган. Буга чет өлкө валюталарын кайра баалоонун натыйжасында, ошондой эле мамлекеттик башкаруу органдары алдында милдеттенмелердин 2 702,1 млн. сомго өсүшүнөн улам, капитал эсебинин 8 557,6 млн. сомго көбөйүүсү салым кошкон. Ошол эле учурда коммерциялык банктар алдында милдеттенмелердин 3 311,5 млн. сомго азайышы да таза ички активдердин өсүшүнө таасир эткен.

Акча топтомдорунун өзгөрүүсү

Банктардан тышкары нак акчадан жана улуттук валютадагы депозиттерден турган *M2 акча топтому* 2014-жылдын январь-март айлары ичинде 83 651,5 млн. сомду түзүү менен 8,0 пайызга азайган (2013-жылдын январь-март айларында – 1,4 пайыз), бул банктардан тышкары акчалардын 9,2 пайызга кыскарып, 56 227,48 млн. сомго азайышы менен шартталган.

2014-жылдын башында улуттук валютанын 2013-жылдын декабрь айынын акырына карата 50,8 пайыздан 2014-жылдын март айынын акырына карата 56,1 пайызга чейин кескин нарксызданышы *M2X* эсептеринде камтылуучу депозиттерди¹ долларлаштыруу деңгээлинин жогорулашына алып келген. Улуттук валютадагы депозиттер 5,6 пайызга 27 424,0 млн. сомго чейин кыскарган шартта, чет өлкө валютасындагы депозиттер 16,9 пайызга көбөйүп, 35 012,3 млн. сомду түзгөн. Жыйынтыгында депозиттер көлөмү январь-март айлары ичинде 5,8 пайызга өсүп, 62 436,3 млн. сом чегинде катталган (2013-жылдын январь-март айларында – 3,9 пайыз).

Депозиттер көлөмүнүн өсүшүнө карабастан, *M2X* кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы 2014-жылдын январь-март айлары ичинде 1,9 пайызга кыскарып, 118 556,3 млн. сомду түзгөн, бул эң башкысы банктардан тышкаркы акчалардын 9,2 пайызга кыскарышы менен шартталган (2013-жылдын январь-март айларында *M2X* 0,5 пайызга өскөн эле).

Кароого алынып жаткан мезгил аралыгында *экономикага кредит*² 64 302,3 млн. сомду түзүү менен 12,4 пайыз өскөн (2013-жылдын январь-март айларында – 4,9 пайыз).

M2X акча массасынын түзүмүн төмөнкүчө чагылдырууга болот:

- банктардан тышкары нак акча үлүшү – 47,4 пайыз (01.04.2013 карата – 53,9 пайыз);
- улуттук валютадагы депозиттер үлүшү – 23,1 пайыз (01.04.2013 карата – 23,3 пайыз);
- чет өлкө валютасындагы депозиттер үлүшү – 29,5 пайыз (01.04.2013 карата – 22,9 пайыз).

Жылдын январь-март айларында банк тутумунун таза чет өлкө активдери 4 199,0 млн. сомго кыскарып (4,0 пайызга), 109 922,8 млн. сомду түзгөн.

Апрель айынын баш жагына карата банк тутумунун таза ички активдери 6 438,7 млн. сомго кыскаруу менен (42,4 пайызга) 8 741,0 млн. сом чегинде катталган.

Эсептик чен өлчөмүн аныктоо механизминин өзгөртүлүшүнөн улам, жылдын январь-март айларында эсептик чен 2014-жылдын баш жагында 4,17 пайыздан март айынын акырына карата 6,0 пайызга чейин жогорулаган.

Март айынын акырына карата жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк ноталардын кирешелүүлүгү 5,99 пайызды, жүгүртүү мөөнөтү 6 ай болгон МКВ – 7,10 пайызды, 12 ай МКВ – 8,99 пайызды, 2 жыл МКО – 12,85 пайызды түзгөн.

Финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөөчү *M2X* кеңири мааниде колдонулуучу акча мультипликатору 2014-жылдын 1-апрелине карата 1,759, *M2* мультипликатору – 1,241 (2013-жылдын 1-апрелине карата тиешелүүлүгүнө жараша 1,543 жана 1,189) чегинде катталган.

M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча топтому боюнча эсептелген экономиканы монетизациялоо коэффициенти 31,5 пайызды, *M2* акча топтому боюнча – 23,5 пайызды (2013-жылдын январь-март айларында – 30,0 жана 31,5 пайыз, Тиркеме, 7-таблица, 8-график) түзгөн.

Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы үстөк камдарынын орточо күндүк деңгээли январь-март айларында 2 183,1 млн. сомду түзгөн (2013-жылдын январь-март айларында – бул көрсөткүч 3 488,8 млн. сомго барабар болгон).

Акча жүгүртүү ылдамдыгы

Акча сунушунун экономиканын өсүшүнө салыштырганда озгон арымда өсүшүнө байланыштуу акча жүгүртүү ылдамдыгынын 2014-жылдын март айында төмөндөшү уланган, айдын акырында 3,2 пайызды түзгөн (*M2X* боюнча).

Коммерциялык банктардын кассаларына ушул мезгил ичинде 202 013,8 млн. сом түшкөн, кассадан берүү көлөмү 197 335,3 млн. сомду түзгөн.

¹ Депозиттер

² Өкмөттүн жана резидент эместердин кредиттерин эске албаганда, жеке адамдардын жана юридикалык жактардын, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин кредиттери.

2014-жылдын январь-март айларында төлөм системасында финансылык тобокелдиктер деңгээли минималдуу чекте сакталган. Жүгүртүү коэффициенти 0,5, ликвиддүүлүк коэффициенти – 2,2 түзгөн.

Көрсөткүчтөрдүн мындай катышы системада ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлин жана катышуучулар колдо болгон ликвиддүү каражаттарды натыйжалуу пайдалана албай жаткандыгын мүнөздөйт (ликвиддүү каражаттардын 70 пайызынан көбү пайдаланылбаган бойдон калууда). Бул жерде жүгүртүү коэффициентинин өзгөрүү динамикасы системанын катышуучуларынын жигердүүлүгүнө көз каранды экенин баса белгилеп кетүү зарыл.